

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ: СИСТЕМНІ ДЕФІЦИТИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ¹

REGULATORY PROVISION OF INTERACTION BETWEEN STATE AUTHORITY BODIES AND LOCAL SELF-GOVERNMENT IN THE FIELD OF POST-CONFLICT RECONSTRUCTION: SYSTEMIC DEFICITS AND PROPOSALS FOR IMPROVEMENT

Сухонос В.В., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права
Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету
orcid.org/0000-0002-9058-5182

Стаття аналізує правові засади розподілу компетенції між різними рівнями влади у процесах відбудови інфраструктури, соціально-економічного відновлення та реінтеграції тимчасово окупованих територій. Дослідження включає аналіз фінансово-правових механізмів координації, процедур міжбюджетних відносин та нормативних інструментів забезпечення ефективної вертикальної та горизонтальної взаємодії органів публічної влади.

У статті доведено, що взаємодія органів місцевого самоврядування та органів державної влади має горизонтальний характер, що означає співпрацю між органами одного рівня влади, які мають рівний статус, для досягнення спільної мети, тобто задля вирішення спільних для них завдань: підтримка громадського порядку, розв'язання різного роду соціально-економічних проблем та, особливо, розвиток територіальних громад. Нормативне забезпечення означеної взаємодії базується на Конституції України, її законах та підзаконних актах на кшталт актів Кабінету Міністрів України або різного роду інструкцій та нормативних наказів міністерств та відомств, які можуть прийматися для вирішення конкретних завдань, що виникають у процесі означеної взаємодії. Крім того, навіть самі органи місцевого самоврядування, в межах їхньої компетенції, можуть приймати рішення, які є нормативними актами. Стаття містить висновок про те, що, хоча українське законодавство прагне розмежувати повноваження між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, щоб уникнути конфліктів, найбільш поширеними з системних дефіцитів, які існують у сфері взаємодії органів місцевого самоврядування та органів державної влади, є наявність політико-правових колізій, оскільки на практиці часто виникають ситуації, коли повноваження декількох структур перетинаються. Доведено, що задля подолання означених колізій необхідним стає подальше вдосконалення законодавства, зокрема, прийняття нової редакції законів як щодо органів. Проаналізовано, що, з урахуванням вітчизняних та світових реалій, фінансово-правові механізми взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері постконфліктного відновлення включають необхідність передачі коштів між бюджетами (державним та місцевими) у вигляді міжбюджетних трансфертів, таких як дотації вирівнювання та цільові субвенції.

Ключові слова: взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування, постконфліктне відновлення, реінтеграція тимчасово окупованих територій, фінансово-правові механізми, міжбюджетні відносини, війна і демократія, нормативне забезпечення взаємодії органів публічної влади, громадянське суспільство.

The article analyzes the legal principles of the division of competences between different levels of government in the processes of infrastructure reconstruction, socio-economic recovery and reintegration of temporarily occupied territories. The study includes an analysis of financial and legal coordination mechanisms, procedures for intergovernmental relations and regulatory instruments to ensure effective vertical and horizontal interaction between public authorities.

The article proves that the interaction of local self-government bodies and state authorities is horizontal in nature, which means cooperation between bodies of the same level of government that have equal status to achieve a common goal, that is, to solve common tasks for them: maintaining public order, solving various socio-economic problems and, especially, the development of territorial communities. The regulatory support of the specified interaction is based on the Constitution of Ukraine, its laws and by-laws such as acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine or various instructions and regulatory orders of ministries and departments, which can be adopted to solve specific tasks that arise in the process of the specified interaction. In addition, even local governments themselves, within their competence, can make decisions that are regulatory acts. The article concludes that, although Ukrainian legislation seeks to delimit the powers between state authorities and local authorities in order to avoid conflicts, the most common of the systemic deficiencies that exist in the sphere of interaction between local authorities and state authorities is the presence of political and legal conflicts, since in practice situations often arise when the powers of several structures overlap. It is proven that in order to overcome these conflicts, it is necessary to further improve the legislation, in particular, to adopt a new version of the laws on both bodies. It is analyzed that, taking into account domestic and global realities, the financial and legal mechanisms for the interaction of state authorities and local authorities in the sphere of post-conflict reconstruction include the need to transfer funds between budgets (state and local) in the form of inter-budgetary transfers, such as equalization grants and targeted subventions.

Key words: interaction between state authorities and local governments, post-conflict recovery, reintegration of temporarily occupied territories, financial and legal mechanisms, intergovernmental relations, war and democracy, regulatory support for the interaction of public authorities, civil society.

Постановка проблеми. Широкомасштабне вторгнення в Україну, яке розпочала РФ у 2024 р., обернулося не лише численними жертвами, а й колосальними руйнуваннями. Зокрема, це було засвідчене, коли Сили оборони України звільнили окремі території нашої країни. Їх остаточне звільнення, в майбутньому, обернеться необхідністю післявоєнного відновлення. Звісно, значна роль тут буде належати Українській державі, але її демократичний характер, скоріше за все, призведе до залучення до проце-

сів постконфліктного відновлення інститутів вітчизняного громадянського суспільства, зокрема, місцевого самоврядування. У цих умовах питання взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері постконфліктного відновлення набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звісно, не можна вважати, що місцеве самоврядування та його взаємодія з органами державної влади не була предметом наукових досліджень. Зокрема, можна згадати таких дослід-

ників як А. Баско [1], А. Вандяк [2], Р. Панчишин [18] та ін. Крім індивідуальних, варто відзначити окремі колективні праці з цієї тематики, зокрема, аналітичну записку «Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у межах нової системи територіальної організації влади в Україні», яка була підготовлена в рамках Національного інституту стратегічних досліджень [12].

Існують також певні напрацювання, пов'язані з постконфліктним відновленням країни. Серед них особливо виділяються праці, авторами яких були Б. Логвиненко [10], І. Медяник [14], Д. Селіхов [23], К. Швець [28] тощо. Є й більш фундаментальні роботи. Так, у 2020 р. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України, в рамках виконання наукового проєкту «Відродження постконфліктних територій: світовий досвід і Україна», опублікував наукову записку аналогічного змісту [24].

Не применшуючи доробку вищезазначених дослідників, слід наголосити, що більшість з них зорієнтовані або на взаємодію державної влади та місцевого самоврядування, або на постконфліктному відновленні, тоді як поєднання означених категорій залишається поза їхньою увагою.

Мета і завдання статті. Саме тому, метою цієї статті є дослідження системних дефіцитів та пропозиції щодо вдосконалення нормативного забезпечення взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері постконфліктного відновлення. Реалізація зазначеної мети потребує виконання низки наукових завдань. По-перше, охарактеризувати взаємодію органів державної влади та місцевого самоврядування як загалом, так і з точки зору її нормативного забезпечення. По-друге, з урахуванням вітчизняних та світових реалій сьогодення, вказати на ті системні дефіцити, які існують у цій сфері та надати пропозиції щодо вдосконалення наявної ситуації. По-третє, з урахуванням вітчизняних та світових реалій, проаналізувати фінансово-правові механізми взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері постконфліктного відновлення.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, на сьогодні існує три базові позиції щодо структурного статусу органів місцевого самоврядування у контексті їхньої взаємодії із державним апаратом як системою органів державної влади [27, с. 14]. Перша позиція розглядає органи місцевого самоврядування як місцеві органи держави, що є частиною державного апарату. Інша точка зору наполягає на тому, що місцеве самоврядування є елементом громадянського суспільства. Проте, існує думка, яка, до певної міри поєднує ці обидві позиції. Відповідно до неї, органи місцевого самоврядування розглядаються як особливі інституції громадянського суспільства, які реалізують окремі функції держави. Фактично, це означає, що, з одного боку, місцеве самоврядування не є частиною державного апарату, проте може вважатися специфічним елементом державного механізму, оскільки «схожість соціальних та політичних завдань, що стоять перед ними, а також міцний ієрархічний зв'язок органів місцевого самоврядування із власне державним апаратом дають ґрунтовані підстави розглядати їх як єдине ціле» [25, с. 141-142].

В останньому випадку можна говорити про взаємодію органів місцевого самоврядування та органів державної влади, яка, багато в чому, викликана процесами європеїзації, децентралізації та модернізації [9]. За словами І. Міщука в основі вказаної взаємодії обмін інформацією, контроль та взаємодопомога [16, с. 19]. Саме тому вона зазвичай має горизонтальний характер, що означає співпрацю між органами одного рівня влади, які мають рівний статус, для досягнення спільної мети.

Основною метою подібної взаємодії є вирішення спільних для них завдань. Зокрема, важливою в цій сфері є підтримка громадського порядку, розв'язання різного

роду соціально-економічних проблем та, особливо, розвиток територіальних громад.

Нормативне забезпечення взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні базується на Конституції України [7], яка закладає основи зазначеної взаємодії, визначаючи статус та повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування. Важливе місце в межах нормативного забезпечення посідають окремі закони України. Зокрема, законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [21] регулюється діяльність органів самоврядування та їх взаємодію з державними інституціями. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» [22] визначає повноваження місцевих державних адміністрацій, які є органом державної виконавчої влади на місцях. Щодо підзаконних актів на кшталт актів Кабінету Міністрів України або різного роду міністерств та відомств, то вони можуть прийматися для вирішення конкретних завдань, що виникають у процесі означеної взаємодії. Крім того, навіть самі органи місцевого самоврядування, в межах їхньої компетенції, можуть приймати рішення, які є нормативними актами.

Звісно, українське законодавство прагне розмежувати повноваження між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, щоб уникнути конфліктів. Проте, на практиці часто виникають ситуації, коли повноваження декількох структур перетинаються, що призводить до найбільш відомого з системних дефіцитів – політико-правових колізій, які потребують його подальшого вдосконалення у напрямі більш чіткого врегулювання відповідних суспільних відносин. Як уявляється, задля подолання означених колізій та покращення взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування необхідним стає подальше вдосконалення законодавства, зокрема, прийняття нової редакції законів як щодо органів місцевого самоврядування, так і стосовно місцевих державних адміністрацій.

Особливо важливим це стає в умовах післявоєнного відновлення України, в нагоді чого стануть світові напрацювання у сфері постконфліктного відновлення. Ця категорія зазвичай розглядається як своєрідний комплексний процес, котрий відбувається після завершення конфлікту і включає у себе не лише заходи з відновлення стабільності та розвитку, а й запровадження верховенства права. Метою постконфліктного відновлення зазвичай є максимально ефективно подолання наслідків бойових дій у всіх сферах життя суспільства, попередження майбутніх конфліктів та створення умов для сталого розвитку [19, с. 34].

Як правило, постконфліктне відновлення, що сприяє на довгостроковий мир і об'єднання спільноти, передбачає реабілітацію територій та інфраструктури, а також розбудову суспільства.

Зрозуміло, що процес постконфліктного відновлення передбачає низку стадій, перша з яких зосереджується насамперед на встановленні миру та безпеки, після чого розпочинається сам процес відновлення інфраструктури та економіки. Наступним етапом йде соціальна та психологічна реабілітація населення України, відбуваються процеси розбудови суспільства та примирення. Весь процес завершується політичною стабілізацією.

Процес відновлення миру та безпеки зосереджується на двох напрямках: досягнення стабільності унаслідок припинення бойових дій, задля чого варто скористатися досвідом заснованої у 2006 р. Комісії з миробудівництва [15, с. 454], а також впровадження верховенства права через реформування судової та правоохоронної системи.

Відновлення інфраструктури та економіки передбачає як відбудову пошкодженої або зруйнованої інфраструктури, так і відновлення економічної діяльності шляхом створення нових робочих місць та підтримки підприємницької діяльності.

В Україні відбудова інфраструктури є одним з найбільш масштабних процесів відновлення та модернізації.

Річ у тім, що, через війну Росії проти України, були пошкоджені критично важливі об'єкти: житловий фонд, транспортна мережа, енергетична і соціальна інфраструктура, об'єкти водопостачання та водовідведення. Виходячи з цього, процес відбудови має включати означені напрями. Так, реконструкція житлового фонду передбачає не лише відновлення зруйнованих та пошкоджених житлових будинків, а й будівництво нового житла. Більше того, прагнення РФ влаштувати в Україні енергетичний блекаут [26] не могло не викликати появи проєктів, пов'язаних як з істотним підвищенням енергоефективності житлового комплексу, так і з відновленням пошкоджених енергетичних об'єктів, а також із забезпеченням захисту вже існуючої енергетичної інфраструктури. Ці проєкти включали у себе, зокрема, впровадження новітніх технологій, таких як сонячні електростанції та теплові насоси.

Відновлення транспортної мережі передбачатиме ремонт і реконструкцію доріг, мостів, залізничних шляхів та інших об'єктів транспортної інфраструктури. Наприклад, у 2023 році було проведено аварійний ремонт понад 2000 км доріг [8].

Використовуючи для впровадження інноваційних та енергоефективних рішень досвід міжнародних партнерів, українська влада розпочне процес реконструкції соціальної інфраструктури шляхом відновлення та модернізації шкіл, дитячих садків, лікарень та інших соціальних об'єктів.

В рамках відновлення об'єктів водопостачання та водовідведення буде здійснюватися реконструкція водонасосних станцій, очисних споруд і каналізаційних систем для забезпечення населення питною водою та належними санітарними умовами.

Зазначені проєкти можуть бути реалізовуватись як за рахунок коштів державного бюджету України, так і за рахунок інших коштів. Зокрема, на фінансування означених інфраструктурних проєктів Кабінет Міністрів України виділяє кошти з Фонду ліквідації наслідків збройної агресії [20]. Долучається й вітчизняне громадянське суспільство, зокрема, бізнес-спільнота. Міжнародні фінансові інституції на кшталт Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) або Європейського інвестиційного банку (ЄІБ), хоча й не зобов'язані надавати допомогу в економічній розбудові постконфліктної держави [11, с. 35], також не стоять осторонь. Приміром, ЄІБ виділив 55 млн. євро на відбудову соціальної інфраструктури України [6]. Координує значну частину проєктів, співпрацюючи з урядом та міжнародними партнерами, Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України, яке було утворене у 2023 р. Кабінетом Міністрів України шляхом реорганізації Державного агентства автомобільних доріг України та Державного агентства інфраструктурних проєктів [4].

В результаті очікується, що загальна вартість відновлення України може перевищити 500 млрд. доларів [3]. Проте, як уявляється означені процеси інфраструктурної реконструкції сприятимуть, принаймні, двом позитивним моментам. По-перше, означена відбудова розглядається не просто як відновлення, а як можливість модернізувати інфраструктуру відповідно до сучасних стандартів, зокрема енергоефективності. І, по-друге, активне залучення громадянського суспільства до означених процесів сприятиме його подальшому розвитку, оскільки наявні форуми та конференції, на кшталт «ReBuild Ukraine», сприяють залученню приватних інвестицій, у тому числі в такі галузі, як логістика та нерухомість.

Проте є й проблеми. Зокрема, у реалізації проєктів, що фінансуються міжнародними організаціями, спостерігається нестача будівельних підрядників. Крім того, тривалі бойові дії та постійні обстріли уповільнюють темпи відновлення, особливо критичної інфраструктури. І, нарешті, процес відбудови потребує ретельного нагляду та моніторингу, щоб запобігти корупції та забезпечити прозорість.

Проте, незважаючи на означені системні дефіцити, відновлення інфраструктури та економіки має вирішальне

значення для підтримки економіки, забезпечення базових послуг населенню та створення сталого майбутнього.

Зрозуміло, що відновлення інфраструктури та економіки потребує й відповідних фінансово-правових механізмів, себто врегульований нормами права комплекс управлінських відносин щодо застосування методів, інструментів, правил, що мають грошовий і пов'язаний з ним організаційний, обліковий та контрольний зміст [17, с. 525]. Основними елементами фінансово-правових механізмів є не лише правові норми або нормативно-правові акти, а й фінансові правовідносини, бюджетна та податкова системи, банківське й валютне регулювання тощо.

Соціальна та психологічна реабілітація реалізується через надання психологічної допомоги постраждалим від конфлікту, а також шляхом підтримки жертв насильства та забезпечення їхньої соціальної адаптації.

Розбудова суспільства сприяє консолідації суспільства навколо спільних цінностей та бачення майбутнього. Тоді ж відбувається процес примирення між різними групами населення, які брали участь або постраждали від конфлікту, що забезпечується через захист прав людини та гарантування рівності для всіх громадян.

І, нарешті, політична стабілізація реалізується після проведення виборів та формування легітимних органів влади, а також подальшого зміцнення демократичних інститутів, у тому числі й місцевого самоврядування.

Горизонтальна взаємодія, яка характеризує відносини між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, поміж іншим виявляється у відповідних процедурах міжбюджетних відносин, тобто відносин, які існують між українською державою, Автономною Республікою Крим та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбаченими Конституцією та Законами України [5, с. 242]. А оскільки місцеві бюджети можна розглядати як самостійну, досить важливу, самодостатню складову всієї фінансової системи України [13], означені відносини включають передачу коштів між бюджетами (державним та місцевими) у вигляді міжбюджетних трансфертів, таких як дотації вирівнювання та цільові субвенції. Ці відносини врегульовані бюджетним законодавством і мають забезпечувати фінансову підтримку для виконання відповідних функцій державою та місцевим самоврядуванням.

Висновки. Таким чином, дослідження системних дефіцитів та пропозицій щодо вдосконалення нормативного забезпечення взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері постконфліктного відновлення призвело до низки результатів. По-перше, було доведено, що взаємодія органів місцевого самоврядування та органів державної влади має горизонтальний характер, що означає співпрацю між органами одного рівня влади, які мають рівний статус, для досягнення спільної мети. Нормативне забезпечення означеної взаємодії базується на Конституції України, її законах та підзаконних актах. По-друге, з урахуванням вітчизняних та світових реалій сьогодення, було встановлено, що найбільш поширеними з системних дефіцитів, які існують у сфері взаємодії органів місцевого самоврядування та органів державної влади, є наявність політико-правових колізій, задля подолання яких необхідним стає подальше вдосконалення законодавства, зокрема, прийняття нової редакції законів як щодо органів місцевого самоврядування, так і стосовно місцевих державних адміністрацій. По-третє, здійснений, з урахуванням вітчизняних та світових реалій, аналіз фінансово-правових механізмів взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері постконфліктного відновлення, включає необхідність передачі коштів між бюджетами (державним та місцевими) у вигляді міжбюджетних трансфертів, таких як дотації вирівнювання та цільові субвенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баско А. Реалізовані проекти взаємодії органів місцевого самоврядування з поліцією щодо забезпечення правопорядку в умовах воєнного стану. *Юридичний вісник*. 2024. № 2. С. 12–19.
2. Вандяк А. Нормативно-правове забезпечення та концептуальні підходи до оптимізації компетенцій органів місцевого самоврядування в умовах здійснення реформи децентралізації. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 4 (40). С. 17–22.
3. Вартість відновлення України перевищила 500 млрд доларів – звіт. URL: <https://www.slovvoidilo.ua/2025/02/25/novyna/ekonomika/vartist-vidnovlennya-ukrayiny-perevyshhyla-500-mlrd-dolariv-zvit> (дата звернення: 29.10.2025).
4. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 січня 2023 р. № 29 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/29-2023-p#Text> (дата звернення: 28.10.2025).
5. Дмитрик О.О., Дамірчиев М.І. Міжбюджетні відносини. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.* / ред. кол.: В.Я. Тацій (голова) та ін. Харків: Право, 2020. Т. 6. С. 242–244.
6. ЄІВ надав 55 млн євро на відновлення соціальної інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/news/36308.html> (дата звернення: 29.10.2025).
7. Конституція України : станом на 1 січня 2020 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.10.2025).
8. Кочорба В.Ю. Фінансова архітектура держави і рівень життя: дослідження впливу фінансово-економічних індикаторів. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 6. URL: <https://zenodo.org/records/14603163> (дата звернення: 29.10.2025).
9. Лахиза М.І., Шкурін М.М. Взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування та недержавних організацій: досвід Республіки Польща. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія «Право, публічне управління та адміністрування»*. 2024. № 12. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2024-12-02-13/2024-12-02-13> (дата звернення: 30.10.2025).
10. Логвиненко Б. До проблеми реінтеграції тимчасово окупованих територій України: гуманітарний аспект. *Law. State. Technology*. 2024. № 2. С. 53–57.
11. Любашенко В.І. Міжнародно-правові підвалини економічної розбудови постконфліктної держави. *Юридика / Juridica*. 2020. Вип. 1. С. 32–36.
12. Макаров Г.В., Держалюк О.М., Каплан Ю.Б. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у межах нової системи територіальної організації влади в Україні. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. 54 с.
13. Мануїлова К.В., Мужайло В.Д., Бондар В.А. Оптимізація міжбюджетних відносин як чинник сталого розвитку громад в контексті децентралізації влади України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1975> (дата звернення: 30.10.2025).
14. Медяник І.С. Теоретико-правові питання реінтеграції тимчасово окупованих та анексованих територій у вітчизняній та світовій науці. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 79. Ч. 1. С. 70–75.
15. Мельниченко (Дерунець) Н.О. Міжнародно-правове забезпечення постконфліктного врегулювання (на прикладі практики ООН). *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 69. С. 451–455.
16. Міщук І.В. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2023. № 61. С. 18–21.
17. Нестеренко А.С. Фінансово-правовий механізм забезпечення функціонування фінансової системи України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 524–527.
18. Панчишин Р. Перспективні напрями розвитку взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної виконавчої влади. *Український часопис конституційного права*. 2018. № 3. С. 47–53.
19. Полчанов А.Ю. Постконфліктне відновлення як система. *Економіка та держава*. 2017. № 5. С. 33–39.
20. Про внесення змін до Порядку використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2025 р. № 180 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/180-2025-p#Text> (дата звернення: 28.10.2025).
21. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 28.10.2025).
22. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 28.10.2025).
23. Селіхов Д. Механізм реінтеграції тимчасово окупованих територій України: окремі напрями та їх шляхи реалізації. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2024. Вип. 2 (70). С. 42–46.
24. Стойко О.М., Кресіна І.О., Кресін О.В. Відродження постконфліктних територій: світовий досвід і Україна: наукова записка. Київ: Норма права, 2020. 145 с.
25. Сухонос В.В. Механізм держави і місцевого самоврядування: дихотомія антиномії і симбіозу в конституційно-правовій парадигмі: монографія. Суми: ПФ «Видавництво „Університетська книга“», 2018. 287 с.
26. Топалов М. Україна пережила перший блекаут в історії: чому зупинилися атомні енергоблоки та чим це загрожує. URL: <https://ergavda.com.ua/publications/2022/11/28/694331> (дата звернення: 29.10.2025).
27. Федіна Н.В., Мельник Н.В., Шевців М.Б. Співвідношення органів державної влади та місцевого самоврядування та їхня роль у формуванні демократичного суспільства. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 13–18.
28. Швец К.А. Світові моделі управління постконфліктними територіями: досвід для України. *Політичне життя*. 2022. № 2. С. 61–69.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.10.2025
 Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 14.11.2025
 Дата публікації: 28.11.2025